

מגדל בבל

לפרשת נח (ע"פ שיעורו של הרב אלחנן סמט)

"ארדה-נא ואראה – למד לדיינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה כמו שפרשתי בפרשת הפלגה"

9. רז"ק על פסוק ה'

בני האדם – שהולכים אחר שרירות לבם ולא יפנו למעשה הא-ל. כי הוא רצה ביישוב הארץ ממזרח למערב, והם חושבים ליישב מקום אחד מן הארץ לבד, והם חושבים לבטל רצון האל.

10. רשב"ם בביאורו לפסוק ד'

לפי הפשט מה חטאו דור הפלגה? אם מפני שאמרו "וראשו בשמים", הא כתיב "ערים גדולות ובצורות בשמים". אלא לפי שציווים הקב"ה "פרו ורבו ומלאו את הארץ", והם בחרו להם מקום לשבת שם, ואמרו "פן נפוץ". לפיכך הפיצם משם בגזרתו.

11. רמב"ן על פסוק ב, ד"ה "בנסעם מקדם"

ואם כדבריהם, יהיו [- בוני העיר והמגדל] טיפשים. כי איך תהיה עיר אחת ומגדל אחד מספיק לכל בני העולם? או שמא היו חושבים שלא יפרו ושלא ירבו...?

האזרת שם בוני המגדל

12. רז"ק

העיר לשבת והמגדל להיות צופים משם למרחוק, לראות עניין מקניהם ובהמתם, גם יהיה אות לרועים... שידעו לשוב אל העיר. וראשו בשמים: רוצה לומר שיהיה המגדל גבוה.

13. מופעים של הביטוי "לעשות שם" בתנ"ך

"ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים אשר בארץ" (שמואל ב', ז', ט);

"ויעש דוד שם" (שמו"ב, ח', י"ג);

"ותעשה לך שם" (ירמיהו, ל"ב, כ');

"ותעש לך שם כיום הזה" (דניאל, ט', ט"ו; נחמיה, ט', י');

גישת רש"י בעקבות המדרש

14. רש"י על פסוק א'

באו בעצה אחת ואמרו: לא כל הימנו שיבור לו את העליונים. נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה.

דבר אחר: על יחידו של עולם.

דבר אחר: יודברים אחדים' – אמרו: אחת לאלף ותרנ"ו שנים הרקיע מתמוטט, כשם שעשה בימי המבול, בואו ונעשה לו סמוכות.

15. ראב"ע בפירושו לפסוק ד'

התיאור המעורפל של הסיפור

1. בראשית פרק י"א

א וַיְהִי כֹל-הָאָרֶץ שֹׁפָה אַחַת וּדְבָרִים אֶחָדִים. ב וַיְהִי בְּנִסְעֵם מִקְדָם וַיִּמְצְאוּ בְקֶעֶה בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר וַיִּשְׁבּוּ שָׁם. ג וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ הֲבֵה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשִׂרְפָה וְנִתְּהִי לָהֶם הַלְבְּנָה לְאֶבֶן וְהַחֲמַר הִנֵּה לָהֶם לְחֶמֶר. ד וַיֹּאמְרוּ הֲבֵה נִבְנֶה-לָנוּ עִיר וּמְגִדָל וְרָאִשׁוּ בְשָׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה-לָנוּ שֵׁם פֶּן-נִפּוּץ עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ.

ה וַיִּרְדַּד יְהוָה לְרֹאשׁוֹ אֶת-הָעִיר וְאֶת-הַמְּגִדָל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם. ו וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עִם אֶחָד וְשֹׁפָה אַחַת לְכֻלָם וְזֶה הַחֲלֹם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא-יִבְצָר מֵהֶם כֹּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת. ז הֲבֵה נִרְדָה וְנִבְלָה שָׁם שְׁפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שִׁפְת רֵעֵהוּ. ח וַיִּפֹּץ יְהוָה אֶת־מִשְׁם עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ וַיַּחְדְּלוּ לְבַנֹּת הָעִיר. ט עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ בְּבָל כִּי-שָׁם בָּלַל יְהוָה שִׁפְת כָּל-הָאָרֶץ וּמִשְׁם הִפִּיצָם יְהוָה עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ.

2. בראשית רבה (ל"ח, ו)

"מעשה דור המבול נתפרש, מעשה דור הפלגה לא נתפרש"

3. רשב"ם שואל בביאורו לפסוק ד'

"לפי הפשט, מה חטאו דור הפלגה?"

דעת הפשטנים

4. ראב"ע בביאורו לפסוק ד'

והנה הכתוב גילה חפצם וסוף דעתם לבנות עיר גדולה למושבים, ולבנות מגדל גבוה, להיות להם לאות ולשם ולתהילה, לדעת מקום העיר לההולכים חוצה כרועי המקנה, גם יעמוד שמים אחריהם כל ימי המגדל, וזהו שאמר הכתוב "ונעשה לנו שם". ... ואל תתמה על מלת "וראשו בשמים", כי הנה כן דבר משה (דברים א', כח) "ערים גדולות ובצורות בשמים". ואלה הבונים ראו בעצתם שלא ייפרדו, והשם לא יעץ כן, והם לא ידעו.

5. ראב"ע בפירושו לסוף פסוק ז'

והשם הפיצם, והוא טוב להם, וכן אמר: "ומלאו את הארץ".

6. בראשית י"ח, כא – פרשת הפיכת סדום

"ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו..."

7. רש"י בפרשתינו

"וירד ה' לראות – לא הוצרך לך, אלא בא ללמד לדיינים שלא ירשיעו הנדון עד שיראו ויבינו"

וכמו שאומר רש"י בפרשת סדום:

8. רש"י בפרשת סדום

ואלה בוני המגדל לא היו טיפשים שיחשבו לעלות אל השמים. גם לא פחדו מהמבול, כי נח ובניו – שנשבע להם השם – שם היו, וכולם סרים אל משמעתם, כי בניהם היו.

16. רש"י בפירושו לפסוק ט, ד"ה "ומשם הפיצם"

וכי אי זו קשה, של דור המבול או של דור הפלגה? אלו [- דור המבול] לא פשטו יד בעיקר, ואלו [- דור הפלגה] פשטו יד בעיקר כביכול להלחם בו, ואלו נשטפו, ואלו לא נאבדו מן העולם? אלא שדור המבול היו גזלנים והייתה מריבה ביניהם, לכך נאבדו, ואלו היו נוהגים אהבה ורעות ביניהם, שנאמר: 'שפה אחת ודברים אחדים'. למדת ששנוי המחלוקת וגדול השלום.

הרקע הממשי של הסיפור

17. הרב סמט

"גדולה מאוד הייתה העיר בבל כבר בימים קדומים, ומפואר היה מקדשה שנבנה לאל מרדוך, ושמו באכדית אֶ-סַג-אֵילָא שתרגומו לעברית הוא: "הבית הנושא את ראשו (אל-על)". בתחומו של מקדש זה התרומם בימים הקדומים מגדל עצום ורב מידות, גבוה ורחב יותר מכל המגדלים מסוגו, המפארים את מקדשי הערים הגדולות האחרות בארץ בבל, והקרויים באכדית 'זיקורת'. שמו של מגדל זה בתרגום לעברית היה "בית יסוד שמים וארץ".

18. קאסוטו

"יש כאן רמז סאטירי: הם חשבו שיגיע ראש מגדלם עד השמים, אבל בעיני ה' לא היה בניינם הענקי אלא מעשה ננסים, דבר שבארץ ולא בשמים, ואם היה היושב בשמים רוצה לראותו מקרוב, היה לו לרדת מן השמים ארצה".

19. רש"י על המילים "בני האדם"

"אלא בני מי? שמא בני חמורים וגמלים?"

20. קאסוטו

לא האלים בנו את המגדל, כפי שטען המיתוס הבבלי, אלא בני האדם הם שבנו את העיר ואת המגדל.

21. בראשית רבה (לח, ו)

ר' יוחנן אמר: 'ודברים אחדים' – שאמרו דברים חדים על: (דברים ו', ד) 'ה' א-להינו ה' אחד'. ... אמרו: לא כל הימנו לבור לו את העליונים, וליתן לנו את התחתונים, אלא בואו ונעשה לנו מגדל, ונעשה עבודת כוכבים בראשנו, וניתן חרב בידה, ותהא נראית כאילו עושה עמו מלחמה.

22. בראשית רבה ל"ח, ח'

אמר ר' חייא בר אבא: המגדל הזה שבנו, שלישו נשרף ושלישו שקע ושלישו קיים, ואם תאמר שהוא קטן [- השליש הקיים], ר' הונא בשם ר' אידי אמר: כל מי שהוא עולה על ראשו רואה דקלים שלפניו כאילו חגבים.

משמעות הסיפור

23. בראשית רבה לח, א

אמרו אחת לאלף ושש מאות חמשים ושש שנים הרקיע מתמוטט כשם שעשה בימי המבול, בואו ונעשה לו סמוכות...

סיפורנו וסיפור הגירוש מגן העדן

24. השוואה בין חטא האדם בגן עדן לבין בוני מגדל בבל

(ו) הן עם אחד ושפה אחת לכלם	(ג', כב) הן האדם היה כאחד ממנו
וזה החלם לעשות	לדעת טוב ורע
ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות.	ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם.

התיקון לעתיד לבוא

25. צפניה ג', ט

כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד.

26. ישעיה ב', ב-ג

והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים.

והלכו עמים רבים ואמרו: לכו ונעלה אל הר ה' אל בית א-להי יעקב, וירנו מדרכיו ונלכה בארחתיו כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם.

ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים, וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות, לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה.